

Атаманчук Н. М. Розвиток здібностей та образотворчої обдарованості у дітей молодшого шкільного віку: збірник наук. праць за матеріалами всеукраїнської науково-практ. конф. [„Мистецтво в реаліях сучасної освіти”], (Полтава, 22-23 квітня 2010р.)/ Міністерство освіти і науки України, ПНПУ імені В. Г. Короленка [та ін.]– Полтава, 2010. – С.226-232

РОЗВИТОК ЗДІБНОСТЕЙ ТА ОБРАЗОТВОРЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті аналізуються особливості розвитку здібностей та образотворчої обдарованості у молодшому шкільному віці.

Ключові слова: здібності, розвиток, творчість, творча особистість, образотворча обдарованість.

Відомо, що майбутнє людської цивілізації залежить від реалізації обдарованості особистостей. Саме тому одним з основних завдань системи національної освіти суверенної України є формування творчо активної, всебічно розвиненої особистості. Створення сприятливих умов для розвитку обдарованих дітей є однією з актуальних проблем сучасності.

В.О.Моляко пише, що за здібностями, які звичайно виділяються в обдарованості, стоїть творча особистість, а за конкретними процесами творчої діяльності – її суб’єкт. Вивчення обдарованості через особистість вважається “одним з найбільш плідних шляхів вивчення творчості в цілому, оскільки вона завжди унікальна і суто особистісна” [2, с.95].

Першочерговим завданням педагога, за Г.С.Костюком, виступає розвиток здібностей дітей у молодшому шкільному віці. Саме в цей період відбувається інтенсивне становлення особистості, розкриваються властиві дітям задатки, нахили, здібності. „Здібності” у психологічній

спадщині Г.С.Костюка є невід'ємною складовою проблеми розвитку і формування зростаючої особистості[1].

Здібності є набутих, а не вроджених утворенням. Природні передумови розвитку здібностей називають задатками – це вроджені анатомофізіологічні особливості мозку, нервової системи, аналізаторів, які зумовлюють природні індивідуальні відмінності між людьми. Виділяють загальні та спеціальні здібності: загальні – це той природний інтелектуальний і творчий потенціал, який закладений природою і може виявитись у людини в будь-які роки її життя; спеціальні – це здібності спрямовані на певну галузь науки, мистецтва. Спеціально обдарована людина наче ізолює себе від інших видів діяльності, концентруючи увагу і зосереджуючись у певному напрямі.

Про наявність обдарованості, роблять висновки на підставі результатів діяльності. Тому науковці насамперед звертають увагу на творчі здібності.

Розвивати творчі здібності необхідно з ранніх років, використовуючи схильності дитини.

Малюк творить постійно. Творчість захоплює, допомагає почуватися успішним. Адже творчість – це вміння комбінувати, знаходити аналоги, реконструювати; схильність до зміни варіантів.

Чим раніше розпочати розвиток здібностей і обдарованості, тим більше шансів на їх розкриття. На жаль, популярний вислів „талант себе виявить” не відповідає дійсності. Спостереження свідчать, що в ранньому віці діти часто приховують свої здібності, якщо дорослі не оцінюють їх належним чином.

Проблема дитячої образотворчої обдарованості є проблемою культурного потенціалу нації. Образотворчо обдаровані діти – кого ними вважати? Як створювати умови для розвитку юних обдарувань? Які у них якості розвивати? Спробуємо дати відповідь на ці запитання.

Припустимо, що ваша дитина:

1. Проявляє дуже велику зацікавленість візуальною інформацією.
2. Робиться замисленою і дуже серйозною, коли бачить гарну картину.
3. В найменших деталях запам'ятовує побачене.

4. Проводить багато часу за малюванням, створює композиції, що мають художнє значення (наприклад, прикраси для дому).
5. Дуже серйозно ставиться до своїх художніх занять і одержує від них задоволення.
6. Демонструє випереджаючу свій вік вправність, оригінально користується засобами художнього вираження.
7. Використовує малюнок, щоб відобразити свої почуття та настрої.
8. Експериментує з використанням традиційних матеріалів.
9. Змістовно планує композицію картин або малюнків.
10. У своїх малюнках зображує різні типи предметів, ситуацій, людей.
11. Її роботи включають велику кількість деталей.
12. У малюнках використовує незвичні композиції, оригінальність у виборі сюжету, конструкція та колір індивідуальні.
13. Має високі досягнення в галузі художньої творчості, живописі.

Все це, без сумніву, говорить про те, що дитина має образотворчу обдарованість.

Наші спостереження дають підставу стверджувати, що заняття образотворчим мистецтвом задовольняє потребу обдарованих дітей у самовиявленні та є однією з найулюбленіших справ. Правильно організоване творче дозвілля гармонійно розвиває особистість. Здібності до творчості не даються від народження. Організація занять із зображувальної діяльності у молодшому шкільному віці є одним із засобів розвитку індивідуальних можливостей кожної дитини, формування творчих здібностей. Від того, наскільки сприятливими є умови для прояву дітьми нахилів до малювання, залежить можливість своєчасного виявлення і розвитку образотворчої обдарованості.

Зображувальна творчість – це завжди не те, що вже створено. Воно не може бути повторенням чогось виконаного іншою дитиною.

Дорослим слід пам'ятати, що дитина суб'єкт творчості, маленький художник. Ніхто, крім самого малюка, не зможе правильно розв'язати творчу

задачу. Дорослі – мають спрямовувати заняття на виконання творчого завдання, нехай елементарного, але творчого. Ці завдання не повинні мати зарані відомої правильної, єдиної відповіді, нав'язувань готових уявлення про те, наприклад, які кольори „повинні” відображати добро чи зло, радість чи горе. Нехай, створюючи свій малюнок дитина задумається, що і радість, і горе бувають різними, що всі діти, батьки, вчителі різні і всі повинні вчитися розуміти один одного. У тому числі і через свої малюнки.

Батькам та учителям необхідно враховувати індивідуальні особливості образотворчо обдарованої дитини та розвивати якості, які у подальшому знадобляться їй для того щоб сказати своє слово в мистецтві, зокрема: таку якість, як сміливість. Творча особистість має не тільки піддавати сумніву достовірність чи довершеність тих чи інших результатів, а й пропонувати власні ефективні оригінальні розв'язки. Тому сміливість критики і сумніву має доповнюватися побоюванням, чи буде власний розв'язок ефективнішим. Отже, розумна рівновага, яка ледь помітно зміщена в бік сумніву, має характеризувати творчу особистість.

Від дитини, яка пропонує щось своє, нове у мистецтві, вимагається певна мужність, щоб вистояти, не здатися і відстояти свою правоту, давши путівку в життя власним ідеям.

Без фанатичного бажання працювати і потреби творити не можна досягти вагомих успіхів у малюванні. Обдарована особистість, як правило, прагне побачити очевидне ширше, під іншим кутом зору. Саме ця риса допомагає їй збагнути те, чого інші не бачать, тобто пов'язати такі факти і явища, між якими, на перший погляд видається, немає ніякого зв'язку. Наявність цієї потреби разом з унікальними здібностями допомагає творчій особистості відкривати приховані зв'язки між предметами і явищами, бачити схожість та відмінність між ними, вловлювати в тимчасовому — вічне, в скороплинному — стійке.

Щоб розвинути в образотворчо обдарованої дитини таку якість як працелюбність, потрібно ще з молодшого шкільного віку створювати такі умови, за яких дитина працюватиме на межі власних можливостей.

Для того, щоб обдарований учень молодшого шкільного віку міг успішно удосконалювати власні творчі здібності, він повинен діяти як член колективу, а також володіти відповідними навичками спілкування і співробітництва. З цією метою, важливо формувати у юного обдарування вміння взаємодіяти з оточенням відповідно до соціально встановлених норм.

Обдарована дитина, як правило, досягає вагомих результатів. Безумовно, власні успіхи не можуть її не радувати. Разом з тим, в оцінці результатів власної праці має переважати скромність. Скромність не тільки прикрашає творчу особистість, а й спонукає до подальшої творчості, аналізу досягнутого тощо.

Впевненість у власних силах виробляється як наслідок успішного розв'язання посильних задач. Інколи мають місце випадки, коли в обдарованій дитини з впевненістю у власних силах немає ніяких проблем, але творчої активності, рішучості у розв'язанні творчих задач їй явно не вистачає. Щоб виправити ситуацію за таких умов, потрібно заохочувати дитину до пошуку творчих задач та їх оригінальних розв'язків.

Не менш цінною у структурі образотворчої обдарованості дитини є наполегливість у досягненні поставленої мети. Мається на увазі не цілеспрямованість індивіда, а його вольове зусилля, спрямоване на подолання труднощів, які виникають в процесі розв'язування творчої задачі.

На результатах творчої діяльності обдарованої дитини позначається така її якість, як цілеспрямованість. Кожній людині для того, щоб досягти чогось у житті, потрібно поставити перед собою певну ціль і, не зраджуючи її, поступово наближатися до неї. Тому для досягнення творчих і життєвих успіхів образотворчо обдарована дитина має оптимально поєднати загальноосвітні та вузькоспеціальні інтереси та на цій основі цілеспрямовано добиватися поставленої мети, здійснення, так би мовити, своїх дитячих мрій.

З цією метою треба навчити обдарованого школяра мистецтву стратегії і тактики успіху. Нехай спочатку він ставлять перед собою мету, якої можна досягти через тиждень.

Творча особистість в кінцевому результаті прагне до порядку, встановлення логічного зв'язку між предметами і явищами об'єктивного світу тощо. Разом з тим, в процесі створення витворів мистецтва завжди мають місце тимчасовий безпорядок. І це не виняток, а об'єктивна закономірність творчого процесу: для того, щоб створити нове, потрібно спочатку зруйнувати старе, тобто від порядку перейти до безпорядку, щоб згодом знову все впорядкувати.

Отже, щоб образотворчо обдарована дитина продуктивно творила, їй має бути притаманна відносна терпимість до безпорядку.

З метою формування в образотворчо обдарованих учнів цієї якості треба залучати дітей до поетапного розв'язання однієї задачі та приступати до чергової лише після того, як отримано остаточний розв'язок для попередньої.

Практика показує, що відкриття образотворчо обдарованою дитиною власних високих задатків, які стають надбанням свідомості, вносить певні корективи у її взаємодію з соціальним оточенням, у формування рівня її домагань, у накреслення життєвих перспектив.

Сказане вище дає підстави стверджувати, що образотворча обдарованість є творчим потенціалом, котрий розкривається в процесі постановки і знаходження оригінальних вирішень різних завдань під час створення тих чи інших витворів мистецтва. Вона включає в себе: дослідницьку творчу активність, виражену через знаходження нового; постановку й вирішення проблем; можливості досягнення оригінальних рішень, прогнозування та передбачення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Костюк Г.С. Здібності та їх розвиток у дітей / Г. С. Костюк – К.: Знання, 1963. – 80 с.
2. Моляко В.А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности / В. А. Моляко // Вопросы психологии.– 1994.–№5.–С.85-95.